

Regional
Center for
Human Rights

Підтримка громадянського
суспільства в Україні

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

з покроковою інструкцією
щодо дій дитини-жертви
депортації або примусового
переміщення задля
повернення на територію,
підконтрольну Україні

Київ – 2023

За даними Національного інформаційного бюро станом на 28 липня 2023 року депортованими є 19 546 українських дітей (за даними з відкритих джерел – близько 744 тис. дітей). З території РФ чи окупованої нею території вдалося повернути 386 дітей. Переважно це неповнолітні, які були відправлені до “таборів перевиховання” та санаторіїв на територіях, підконтрольних РФ, або вони були вивезені до РФ у перші місяці повномасштабного вторгнення під виглядом “евакуації”.

Кількість повернутих дітей є незначною та демонструє відсутність єдиного (правового) механізму чи набору інструментів, які б дозволили репатріювати інших неповнолітніх, зокрема з найбільш вразливих категорій – дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Процес створення такого механізму може бути досить тривалим. Протягом цього часу діти все ще будуть перебувати під контролем РФ.

У даній аналітичній записці містяться чіткі правила поведінки дитини-жертви незаконної депортації або примусового переміщення задля повернення на території, підконтрольні Україні. Запропонована інструкція призначена для дітей, які здатні оцінити ситуацію, яка сталася з ними, можуть користуватися телефоном, комп’ютером або іншими гаджетами та мають доступ до мережі Інтернет.

Варто пам’ятати – у силу свого віку діти не можуть самостійно повернутися на територію України, без законного представника. Тим не менш, неповнолітні віком від 14 до 18 років здатні цілком усвідомлювати все що відбувається навколо них, ухвалювати раціональні рішення та сприяти своїми діями найшвидшому поверненню на територію України. Для того, щоб це сталося якомога безпечніше та успішно, варто притримуватися наступних рекомендацій та правил поведінки.

Щодо особистих документів:

Якщо дитина має при собі будь-які документи, які встановлюють/підтверджують її особу, громадянство, містять іншу персональну інформацію, їх варто відфотографувати та завантажити на хмарні сховища особистих акаунтів у телефонах (комп'ютерах, планшетах тощо).

Для техніки марки Apple, це може бути сховище iCloud, для техніки інших марок – є можливість завантаження на сховища Google або файлообмінників (Fex.net, DropMeFiles.com.ua, WeTransfer.com, Dropbox.com).

1. Необхідно створити щонайменше 2-3 електронні пошти на різних сервісах (Google, Yahoo, Outlook, Proton). Кожна електронна пошта повинна мати різний логін та пароль достатньої складності (пр. slavaukraini – це простий пароль, s1av4_ukr41n1_ – це складний пароль).
2. Слід встановити для пошти двофакторну аутентифікацію (двоетапну перевірку), а також, за можливості, сервіси аутентифікації від розробників електронних скриньок: Google Authenticator, Authenticator від 2Stable, 2FA Authenticator (2FAS), Генератор кодів Microsoft, Автентифікатор LastPass.
3. Варто виходити (повністю розлогітися) з кожної з пошт після завершення роботи.

Фото документів можуть бути збережені на фізичних носіях, а за можливості – на роздрукованих копіях. Їх варто постійно тримати при собі та не віддавати російським представникам, повідомивши про “втрату”.

Щодо мобільного зв'язку:

Якщо дитина має телефон чи іншу техніку з доступом до мережі Інтернет, варто:

1. Якщо це телефон – витягнути українську сім-карту та сховати її у надійному місці – це може бути кишеня в куртці (або зашита дірка в кишені куртки), сумка чи торбина тощо.
2. За можливості – користуватися сім-картою хоча б раз на 3-5 місяців, щоб попередити її деактивацію (автоматичне зупинення дії).
3. Встановити на телефон та інші гаджети сервіси VPN (перевіреними є Proton.vpn, Mullvad, NordVPN, ClearVPN, TunnelBear) та приховати ярлик на них.
4. Виходити в мережу Інтернет через сервіси VPN лише з публічних місць у різних точках населеного пункту, а не з місця постійного перебування (наприклад, якщо дитина знаходиться у таборі, санаторії, сиротинці тощо - під час екскурсій за їх межі).
5. Зберегти всі контакти, які дитина вважає важливими (батьків, інших законних представників, родичів, друзів), і які є перевіреними – на іншому, не електронному, носії – у блокноті, завантаженому на хмарне сховище файлі або у власній пам'яті.

Варто пам'ятати, що прохаючи про допомогу задля повернення в Україну, слід перевіряти, хто є навколо вас та в якому місці ви перебуваєте на даний момент.

Щодо медіавмісту телефону, планшету, ноутбука, носіїв пам'яті (флешки, карти пам'яті, жорсткі диски)

1. Необхідно почистити вміст гаджетів – видалити або зберегти на хмарному сховищі всі фото та відео, які є провокативними для росіян – з українською символікою (синьо-жовті прапори, герби, національні костюми, політичні особистості, цитати), символікою ОУН-УПА (червоно-чорні прапори, фото лідерів руху), фото-відео з критикою російського режиму іноземних лідерів, особливо з США, фото-відео руйнувань, мертвих людей, військової техніки та воїнів (незалежно якої сторони – української чи російської).
2. Не варто мати повністю “чистий” гаджет. Якщо він “пустий” – рекомендовано заповнити його за можливості іншими нейтральними фото-відео (наприклад, пейзажі, квіти, тваринки тощо).
3. Слід завантажити на телефон офлайн-сервіси мап (*Google maps*, [Organic maps](#), [OsmAnd](#)).

Куди звертатися?

Якщо дитина перебуває на території РФ та не має можливості покинути цю країну:

- Варто спробувати зв'язатися через соціальні мережі (Telegram, WhatsApp, Viber, Signal) з батьками, іншими законними представниками, родичами, друзями, які можуть перебувати на території України.
- Зв'язатися через офіційні канали з українськими органами влади, зокрема з Національним інформаційним бюро, Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

Канали зв'язку:

1. Національне інформаційне бюро
 - а. гаряча лінія: +38 (044) 287-81-65
 - б. чатботи у Telegram та у Viber @nib_uncr_bot
2. Мінреінтеграції
 - а. електронна пошта: info@minre.gov.ua
 - б. гаряча лінія: 0800 75 01 07
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
 - а. електронна пошта: hotline@ombudsman.gov.ua
 - б. гаряча лінія: 0800 50 17 20

Також можна звернутися до Міжнародного Комітету Червоного Хреста, подавши заяву на розшук та возз'єднання із сім'єю, заповнивши форму за посиланням <https://uruprecase.powerappsportals.com/uk-UA/create-request/>, та до перевірених волонтерських ініціатив, таких як Save Ukraine (saveukraineorganization@gmail.com) та СОС Дитячі містечка (office@sos-ukraine.org).

Дотримання правил поведінки, які передбачені цією Інструкцією, може пришвидшити повернення в Україну та возз'єднання з родиною. Належна обачливість у виконанні кожної рекомендації дозволить "організувати" процес, не привернувши увагу силових структур РФ. Політика держави-агресорки чітко спрямована на "привласнення" українських дітей та ускладнення репатріації, однак виважена поведінка самого неповнолітнього призведе до встановлення контакту з тими дорослими, яким можна довіряти і які, дізнавшись про незаконно депортовану або примусово переміщену дитину, не залишать її під контролем російських агентів.

Більше аналітики тут

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

2023